

olyan arc az, hogy egy átlagos emberi pillantásnak nem tárja föl magát, viszont a dala és a csengő-bongó beszéde igéz, sőt el is varázsol”. Jakab az egyedüli, aki nyitott a szokatlanra, a különlegesre és a szépre, mindarra, amit a sellő képvisel, a többieknek pedig az egész sellőhercehurca csupán nyűg, hátráltatás a mindennapi munkavégzésben: a harmatgyűjtésben és a köd fényesítésében, amivel hozzájárulhatnak a rendszer működtetéséhez. Mindeközben a kövek egyre hullnak, és az emberek meghalnak, akár a bogarak, a világ rendje és a hatalom struktúrája pedig épül a maga törvényei szerint.

Darvasi László sűrű szövéssű, ízes, lebilincselő regénye e sellőmotívummal a rejtett szépséget, az emelkedettséget és a szeretetet jelöli meg a gonoszság, az elnyomás és az erőszak ellenpontjaiként.

(*Darvasi László: Magyar sellő, Magvető, Budapest, 2019, 200 oldal*)

Csík Mónika

A másként működés lélektana

Pálóczi Antal fiatakorából és jelenéből származó versei a megélt minőségeket, ellentéteket, azok kiéleződését, az ellentét-érzetek kifejeződésén alapulnak. A szövegek felépítése naplószerű, életfoszlányokat láttató, *ön-életrajzi* elemeket felvázoló visszaemlékezés (*Kutyát karácsonyra*), meseszerű jelleggel (*Szegény ember*). Ebben az ellentéteződésben a legbensőbb érzések maradnak a legigazabbak, a Másik a legszorosabb jelenlétében is idegen marad valamilyen szinten. „Én nem minden nap ébredek fel bennem / néha csak a munkába megyek / s ami a leginkább én vagyok, belül / az tovább alszik munkába menet... Egyetlen verssort, egyetlen mondatot sem / pedig ott fészkelnek bennem legbelül, / mint az olyan kaptárban a méhek / amit majdnem megfojt a hó felül... Az egészet mindjárt hagyom a fenébe / pornót nézek majd és ennyi az egész.” (*Pornó*).

A Te és a Sok kölcsönhatása, illetve a Tenek a Sokból való kiemelése érdekes és fontos megoldás lesz; a mód is, ahogyan a lírai alany képes kiemelni a Tet onnan. A szeretett lényt a maga különlegességében és a maga átlagosságában is szereti. Kölcsönhatásban marad vele, az adódó keserőségek ellenére is („a megontott / vér öröme kellett... de „te jó vagy” – *Egy Miskin*). A viszonyrendszerben az értékek és félértékek kettősségei meghatározóak. Az élet maga válik rosszul sikerült fényképpé, rosszul beállított blendévé (*Barátom*), és az emberek ebben a verbális és fizikai csatatérben mind pusztá szereplők maradnak (*John Arden: Élnek, mint a disznók*). Az egyén és a sokaság ellentéte olykor szó szerint, nemcsak lelki, hanem fizikai ellentéteződésként, az erőviszonyok változásaként is leírható (*Polgári per, Pillanat*). A konfrontálódás, a testi-lelki másként mű-

ködés az élet minden pontjára érvényes lesz, gyerekkortól felnőttkorig (*Költők gyermekkora*).

A fentiekhez kapcsolódó eltárgyiasulás folyamata a kezdetektől érvényes (*Tüskevár*). Ezzel együtt az én a sikeresség útjára lép, elér egy határhoz, ahol a külső vonalak, a verselés, a költővé válás folyamata elindul, míg a belső, magánéleti vonal viszont egy másik, meghatározó irányban halad tovább. Minden relatív módon kerül megítélésre, véleményezésre (*Amikor a gazda*). Nincs egység, és talán soha nem is volt igazán, de a kötelék megmarad (*A tévedés*). Az állóképek, események egyszerre válnak lendületes és csendes élménnyé (*Kerthelyiség Prágában*).

Legkisebbként, a szegénységet nem csak egzisztenciális értelemben érti, hanem a lélektana részeként fokozatosan körvonalazódik az elveszettség-érzés, a magányosodás. Ebben az őt körülvevő egységben próbál megmaradni: „és láss csodát [...] „nekibátorodó lettem akár az élők” (*Szegény ember*). Az élet meséjében eddig minden más volt, és más lesz, a jelen pedig örök alakulásaink áttekintése, változásaink intervalluma (filozófiai és nem természettudományi értelemben, hiszen a jelen, mondják, egyetlen pillanat csak).

Az esküvői fényképek xeroxfeldolgozásának (33., 86., 87., 99. oldal) *Warfare, War, Háború* felirata ezt az ellentét-ragaszkodás kettősséget egyértelműsíti. Ez a képi adalék elvonatkozatható a versek szövegétől, de egyben nyilvánvaló függeléke is azoknak. Önmagukba rejtik jelentésüket. A változásokat, az átalakulást az én komolyan akarja. Még vajas kenyér is szívesebben lenne, mint ember (*Halálvágy, tájban*), és ebben a gondolkodásában az ember általános helyzetét illusztrálja – mindannyian volnánk inkább olykor vajas kenyerek, mint emberek. A (fényképen lévő és a világban létező) két alak egybefonódása és elszakadása egyszerre jelenti a változásban a szépséges metamorfózist, és egyben a sors iróniájából adódó átalakulást, minőségvesztést, romlást is. Kifejezi, mik vagyunk, mik lehetünk, mik akarunk lenni. A tárggyá változás lényege, hogy a másik azt tesz az eltárgyiasítással, amit akar. Játékszer, eszköz, használati tárgy lesz a másik kezében, jelenlétében, illetve bármi, amit akar, vágyak, célok, érzelmek, gondolkodás vagy gondolatok nem vezérelnek többé. Nincs ellenállás ebben a viszonyban, csak egyoldalú kiteljesedés: „S míg EZ parrot érve szarvassá szaladt, / AZ ott maradt” (*Halálvágy, tájban*).

Pálóczi az átalakulásnak a folyamatait úgyesen ábrázolja. Az ellentéteződés és elidegenedés mellett az iszonyat megformálásának is helyet ad. Az élet és a halál együttes akarásának is halmazai a szövegek, a verseket mindvégig áthatja a kettősség. Az én magára maradásának (illetve a magányosodástól való félelem) egyik formája lesz az a megoldás, amikor a költő rémálomszerű képeket vázol (*Csak ne halál*). Az élettől azonban még sokat vár. Még nem akar a döglött macskához, rongyhoz, göröngyhöz hasonlítani (*Csak ne halál*). Legalábbis ne szerves dolog,

ne élőlény legyen (amit lát, amivé maga is válna), inkább tárgy legyen. Ami (tovább) tárgyiasítható, magától tovább tárgyiasuló jelenség marad a világban. A kitörni akarás, a változás akarása a visszahúzó elemek ellenében reményteljesen erősödik (*Száz hét magány*), de határok között van, nincs teljessége.

Pálóczi ábrázolásában a Másik sokféle. Lehet a Másik többek között oda nem illő, szinte zavaró, az idillbe beékelődő Másik, vagy valami oda nem illő fenyegetés képe (*Polgári per*). „Az árnyak megálltak / szél se ring / lecsüngő szárnyak az ágak / fehér ruhás statiszták járnak / az őszi asztalok közt a terítőt fosztják / bánlak” (*Kerthelyiség Prágában*). A szélcsend a hadakozásban megálló kevéske időt, a teljesség hiányát jelenti, a ki nem teljesedés lehetőségének akadályát. A teljesség elérése ugyanakkor egy-egy periódusnyira megadatik, ugyancsak (különös) kettősséget sugallva: az alany a fegyverét merre is tartsa, a szeretett lény vagy a közelgő vadászgép felé (*Onan*). A teljesség és tökéletesség a mértékek és mércék függvényévé válik. Mitől lesz valami tökéletes – és annak kell lennie, mert ha valami nem az, akkor nagyon is tud zavarni a tény, hogy nem az... Tehát, a tökéletesség (elérése, keresése) Pálóczi szimbolikus rejtjeleiben, színekben, tárgyokban, pillanatokban körvonalazódik, eléri a tér minden pontját (*Ragadozó, Onan*). Ezekben a pontokban mutatkozik meg az áhítat, a katarzisélménynek (tökéletességélménynek) a megközelítettsége, mely mégsem lehet teljes (*Csalás/d*).

Az ember és ember ellentéteződését az ember és természet kettősségére is kivezeti a költő. „mert közeleg immár a növények / és az állatok feltámadásának ideje” (*Az ember úgy fáj a Földnek*). A metamorfózis egy idő után a maga spontaneitásában válik megfelelő, az ember számára is akart folyamattá. Az átalakulás legyen teljes, visszafordíthatatlan (tökéletes a maga teleológiájában). Az ember találjon rá a saját szabadságára (*Ősz lesz megint*). Az átalakulása ne csak fizikai legyen(!), és igen, változzon szarvassá (*Halálvág, tájban*), legyen madár (*Amikor a szív vérzik*), vezesse ő a világ útjait, ahelyett, hogy a világ határozza meg őt, és váltsa meg magát. A test szabadsága egyfelől jelentse a test valódi szabadságát, a kendőzetlenségeket, a megnyilvánulás szabadságát – sugallja Pálóczi, és az ember jelentse magát a teljes szabadságot saját maga számára. A költő elmozdul betokozódott, tárgyiasult léte felől felfedezett szabadsága felé, de ez a folyamat a visszafelé irányt is magába foglalja, a *palackokba zárt szenvedélyek* (*Ősz lesz megint*) jelenlétével. A test nemcsak a szexualitás élvezeti eszközeként jelenik meg, a hús képességei, lehetőségei mentén (*Vörösalakos váza, Nudista strandon, Funkcióöröm*), de fizikai tükörként is, képességeink mércéjeként is (*Album*). „Észérveket keresünk ellene. Mert az arányok valódiak, / s valódinak kell tartanunk a tőkésréce elejtésének tényét is. / Hirtelen eszünkbe jutnak testi fogyatékoságaink, / és ekkor lapozunk tovább.” (*Album*).

Az iszonyat, és tovább vezetve a halálkép szerves részeként jelennek meg a kórházi képek, valamint a háborús, harci terepek és helyszínek (*Felállva orvosi székből, Anyasötét, Menekült, Csak egy repülő, Ragadozó*). Az elkerülhetetlenséget humorral kezeli Pálóczi is, ahogyan a halálképhez szinte már kötelezően hozzárendelődik a (magyar) jókedély, hogy elviselhetőbb legyen a létezés. De nemcsak a Pálóczi által ábrázolt saját világ, hanem ezen keresztül a sokunk által érzett és megtapasztalt események halmaza is. Az öregség, a temető megformálása egyértelmű utalásként jelenik itt meg (*Menekült*), de lehet a háborús helyzet, a megöregedés és a temető képe a saját énjének egy átvitt értelmű ábrázolása. A Másikkal való harcolást, hadakozást, és az ebbe való beleöregedést, belefáradást, majd a test eleven sírkővé dermedésének metamorfózisát írja meg (*Menekült*).

Más elbeszélte eseménynél a kettősség különleges módozatot kap: „A legboldogabb napom volt az / az úttörőavatás!” (*Csalá/s/d*), mely valóban lehetett gyermekkorra legboldogabb napja, de lehet eddigi egész életének legboldogabb napja is. A boldogabb életélmények mellé a fájdalmat is hozzárendeli. A fájdalom a testet és a pszichét egyszerre körbejáró jelenségként körvonalazódik. A költő iróniával, humorral közelíti meg a fizikai romlás ábrázolását: „Ó halál, te mindig igazságos lándzsás / ma kiütötted a fogam...” (*Felállva orvosi székből*).

Lényeges adalék a megfogalmazott hallgatás, a félremagyarázás és félreértés jelensége, halmaza a kötetben (*Nyugalom, Korom, Alsónadrágom, Bakony*). Ilyen *dolgok* mindig történnek az emberrel, és az ember mindig *helyzetbe kerül*, ami szükségszerűen hozza magával a(z) (el)hallgatás cselekményét. A ma történt eseményeket egy mindenkori ma eseményeként lehet érteni, az emberek mindig hallgatni fognak valamiről, valamiből mindig tabut csinálnak. Ez lehet kényszer vagy általános megállapodás két személy között, egyfajta kegyes hazugság is. Ahogyan a költői személy esetében is, vonatkozik ez a mindenkori kölcsönviszonyokra („Elhitted amit rólam hazudtak; / védted azt, ki félremagyarázta” – *Korom*). A hallgatás és kimondás közötti egyensúly alapvető lépték; a szó nélküliség kifejez, a sok beszéd csendet hoz magával.

Szimbolikus elemeket, képiséget, nyelvi megoldásokat alkalmaz, melyek egyszerre lesznek a szépség vagy a kiüresedett semmi képei: „szél borzol füst száll ó isten / veled” (*Selmechánya*). A halál megjelenítéséhez, mely elengedhetetlen motívum itt, a fiatalság és az élettelenység kettőse társul: „harmincöt éves hullák / csókjait” (*Ki látja*). Ilyen az „irgalom elevenen boncolt milliók / ha a sikoly már csak úgy erősbödik / hogy bugyborékolva elhal” (*Száz hét magány*). Pálóczinál az érzelmi és hangulati végletek ebben a nyelvi formában is jelentős szerepet kapnak. A legsötétebb vizuális elemekhez könnyedén társul az irónia, mellyel a költő saját magát kíséri, és a hozzá tartozókat is bevonja az ironikusság körébe (*Az ember úgy fáj a Földnek, Csak egy repülő, Szóbeszéd*). A (nyelvi) humor és

az ironia összefonódik: „a golyó általi a klasszikus halál / erre akartam kilyukadni” (*Szóbeszéd*). A szimbolikusságot a történelmi időkre is kivetíti, az életben eltöltött évek száma (az életben *eltörött* évek számával megegyezően?) és a valós történelmi-politikai szálakra (*Búcsú a szonettól, Kondor festménye előtt*) is vonatkoztatja: „ezt a múlt századi vizes szép omlatag villát / ahol én voltam / az utolsó lakó” (*Polgári per*). A történetiség a saját életben megjelenő évek különbségét is jelenti (*Meghalsz, nagy!., Megőszült asszony*). Az egykor volt személyek eltűnnek. A nagymama megtartásának szimbolikája kifejezi, hogyan képes az ember megtartani, mikor jön el az utolsó lépés, lehetőségeinek utolsó fázisa. A fájdalom itt is jelen van, a test ereje és fáradalmainak kettőssége jelenik meg.

Az eltávolodás képe (*Kávéház, és te*) és a változás képe, az én változásának, alakulásának képe(i) egyszerre lesznek a megtartó és megtartott én, a magát hátrahagyni akaró, de önmagát egyben nosztalgikusan is felmutató én képei. Az ő világa, az ő szerelme, az ő élete, az ő hadszínterei a mi szépséges és gyötrelmes világunk is lesz egyben. „ablakain és kirakatüvegén látom viszont magam / egy páncélos tetejéből kibújva hús- / arcú vaskentaurként” (*Svejk, avagy amikor egy éjszakán azt hittem*). Emiatt fontosak ezek a költemények.

(*Pálóczi Antal: A paráznabillegető, Budapest, Garbo Könyvek, 2019*)

Hörcher Eszter

Az időből kilógó pillanatok

„Van néha olyan pillanat, mely kilóg az időből”
(*Weöres Sándor: Örök pillanat*)

A nemrég hatvanadik születésnapját ünneplő, szegedi származású, jelenleg Fejér megyében élő költő, Szegedi Kovács György költészete bizonyíték arra, hogy bármennyire is tűnik avítottak (Mészáros Sándor szavával élve) a „romantikus paradigma”, a hagyományos költői szerep babitsi értelemben vett hírmondó jellege sok tekintetben mégsem mellőzhető, nem kerülhető meg, a kortárs költészetben is jelen van. Nem tekinthető elavultnak „[a]nnak a kezdeti belátása például, hogy a nyelv mindig és megkerülhetetlenül konkrét kommunikatív cselekvés, melynek világteremtő – világot felnyitó – elsődlegessége nem fokozható le instrumentális és külső, anyagi „feltételek” pusztá következményévé. A romantikus episztémé az egyes megnyilatkozási formákhoz eleve hozzáértette a konkrét közlés aktusát, az információ átadásának gyakorlatát, „üzenő” funkcióját” – írja Eisemann György a *Romantikus ellenállás* című tanulmányában. (Alföld, 2020/február)